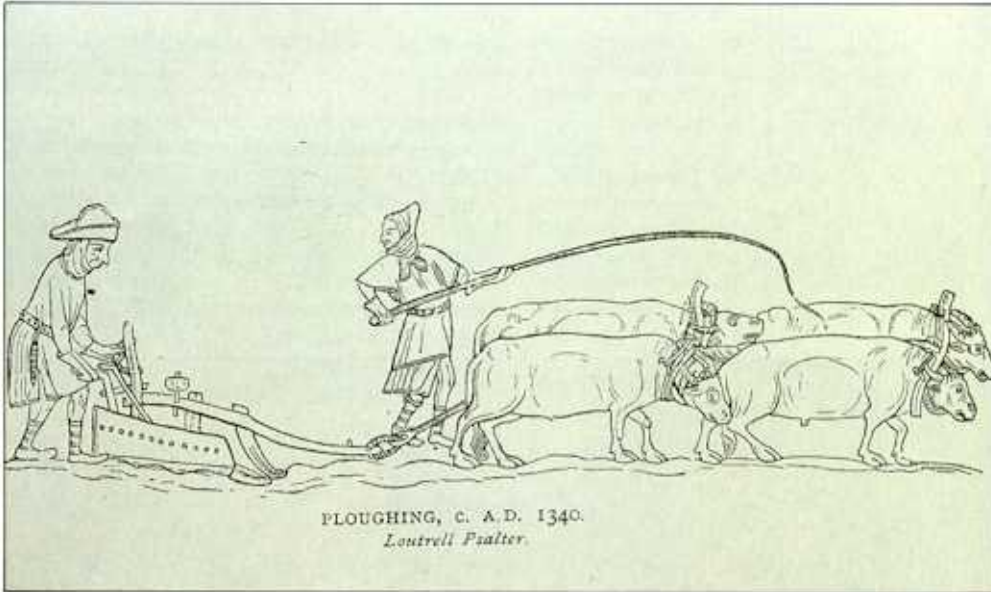

Societatea și comerțul în Evul Mediu

PLOUGHING, c. A.D. 1340.
Lentzli Psalter.

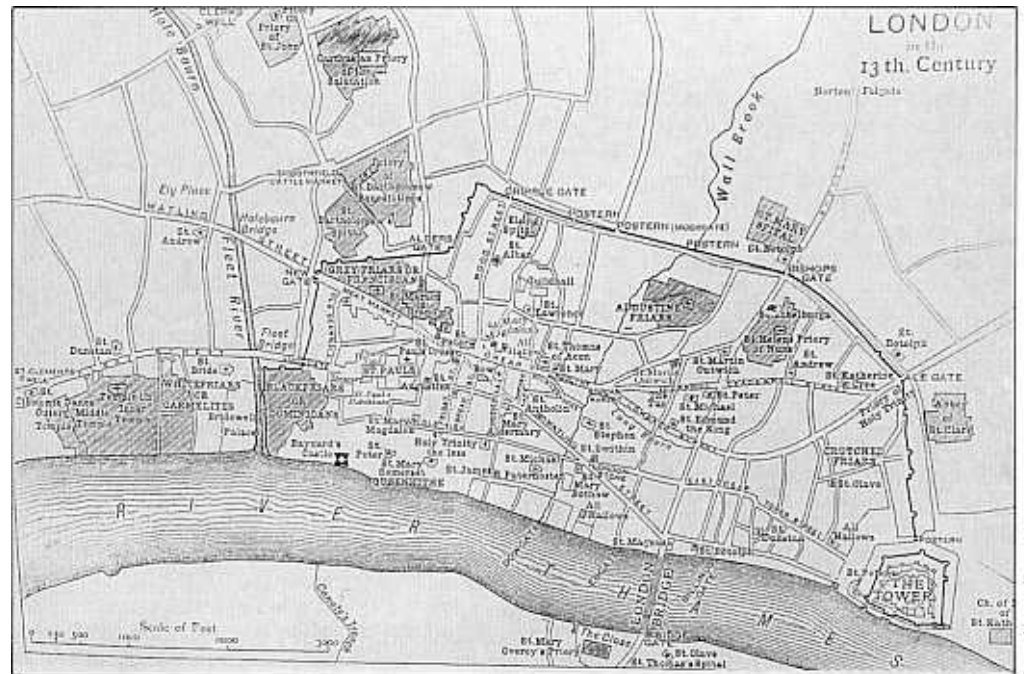
orașe ar fi fost imposibilă, orașe a căror creștere a fost una dintre cele mai importante trăsături ale secolelor XI și XII. În Epoca Întunecată, centrele urbane al căror număr scăzuse au continuat să decadă. Doar câteva orașe, în special în Italia, au reușit să-și mențină o bogată activitate economică, dar acestea nu se puteau compara cu capitala bizantină, Constantinopol, sau cu marile orașe ale lumii islamice.

Creșterea urbană

Odinioară inexistentă, creșterea urbană medievală a devenit semnificativă, deși după standardele moderne multe orașe erau mici și înghesuite. La începutul secolului al XIII-lea, comerțul cu Orientul îmbogățise Italia;

🕒 Între secolele XI și XIV, populația Europei a crescut considerabil. Din ce în ce mai mult pământ trebuia arat în scopul creșterii producției alimentare.

Între secolele XI și XIV, Europa medievală a înregistrat mari progrese economice și sociale. Populațiile, suprafețele cultivate, orașele și comerțul s-au extins, punându-se bazele unor schimbări radicale.

From: Watney Photo Library

În secolul al X-lea, dușmanii Europei creștine au fost în final pacificați, alungați sau opriți. Orânduirea feudală, cu relațiile strânse dintre nobili, cavaleri și șerbi, au prins rădăcini în multe locuri, însă nu a fost nicio dată universală și nici rezistentă în fața schimbărilor. De fapt, odată ce presiunile din afară au dispărut, europenilor le-au trebuit doar două secole pentru a crea o civilizație dinamică cu orașe prospere, catedrale și universități, sisteme legale și intelectuale sofisticate, administratori instruiți, o rețea comercială internațională și o varietate bogată de meșteșugari talentați.

Aceasta era o realizare importantă, dar nu și o transformare completă a societății, cum au fost schimbările generate de Revoluția Industrială din secolul XIX. Agricultură continua să se aple la baza vieții medievale, iar majoritatea covârșitoare a populației – țărănimea – trăia la țară și muncea pământul. Standardul de viață al țăranilor a rămas scăzut, iar o succesiune de recolte slabe însemna foamete în masă.

Alimentarea economiei

Totuși, s-au înregistrat anumite îmbunătățiri de-a lungul secolelor, în ciuda creșterii numărului populației la scară europeană. Acest

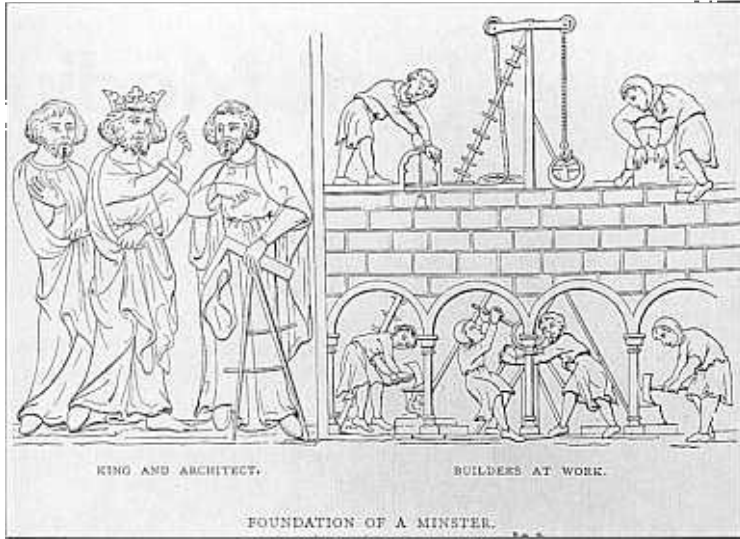
lucru a avut o importanță deosebită în facilitarea creșterii economice, printre altele, deoarece stimula cultivarea de noi pământuri. Resursele naționale erau exploatare; pădurile erau curățate, iar mlaștinile drenate; uneori, țăranii parcurgeau distanțe lungi pentru a coloniza noi teritorii. Un exemplu de acest gen a fost "migrarea spre est" a germanilor, care a început în această perioadă și a continuat mai multe secole.

Creșterea producției alimentare s-a datorat măririi suprafeței pământului arabil, dar și metodelor de lucru îmbunătățite. Printre acestea se numărau sistemul de cultivare "trei câmpii" și folosirea morilor de apă; aceste două metode erau cunoscute de mult, însă s-au răspândit în perioada medievală. Fără o producție ridicată, hrănirea populației din

🕒 Hartă a Londrei din secolul al XIII-lea. Orașul, dezvoltat pe malul nordic al râului Tamisa, era o comunitate complexă, cu multe clădiri civile și religioase, case ale breslelor și spitale.

Veneția, Florența, Milano și Palermo erau probabil cele mai mari orașe din Occident, cu un total de 100.000 de locuitori. În Alpii de nord, doar Parisul se compara ca mărime. Orașele mai mici erau acum banale, multe dintre ele aflându-se în importante zone comerciale și industriale, ca Flandra, sudul Germaniei și Italia.

Începând cu sfârșitul secolului XI, orașele europene se străduiau să câștige controlul asupra propriilor afaceri, cumpărând adesea o cartă cu privilegiile de la nobilul feudal sau

John Watney Photo Library

Un rege împreună cu arhitecții săi supraveghează construirea unei catedrale în secolul XIII. În multe zone din Europa s-au construit catedrale și biserici, acestea devenind centre religioase ale orașelor – precum și un simbol al statutului.

Această hartă reprezintă principalele rute comerciale fluviale, maritime și terestre din Europa medievală.

tate complexă, consolidată.

Comerțul internațional

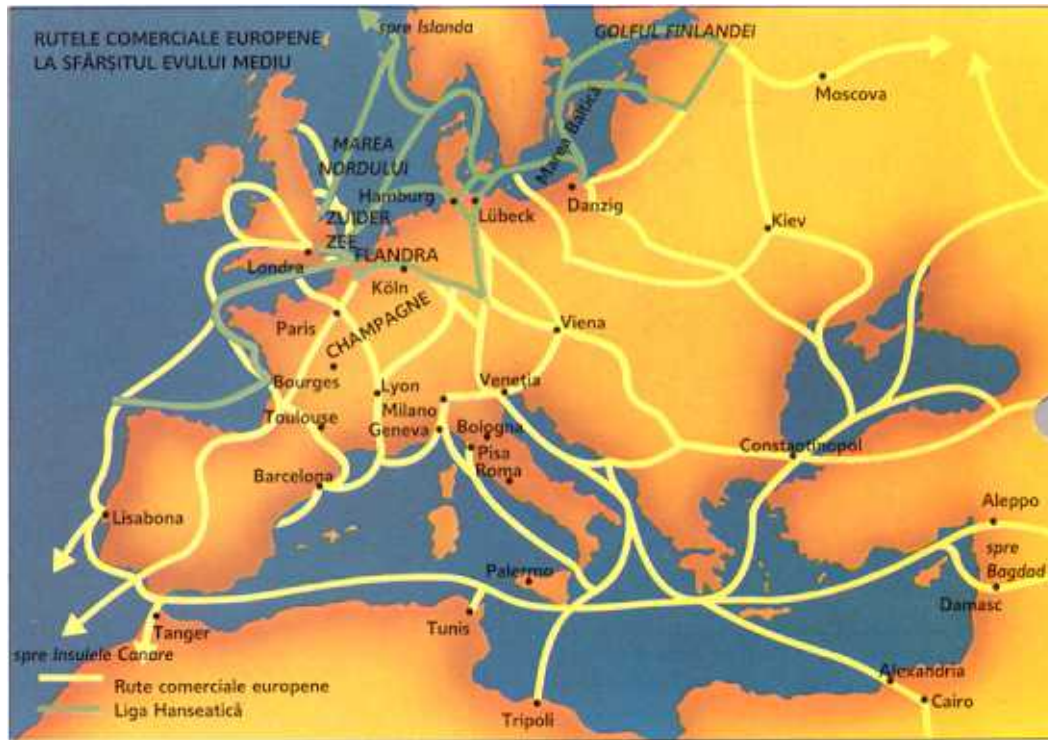
Orașele erau piețe și puncte de distribuție ale bunurilor transportate și comercializate în Europa: astfel, orașele și comerțul înfloreau împreună. Cel mai profitabil comerț internațional se făcea cu Orientul, o sursă de produse de lux precum mirodeniile, mătasea, satinul și zahărul; piperul, ghimbirul și alte condimente erau prețuite deoarece îmbunătățeau gustul cărnii conservate, importantă în alimentația europenilor. Flotele comerciale italiene – în special cele venețiene – transportau bunurile din estul Mării Mediterane, iar orașele italiene beneficiau din intermediere.

Bunurile produse în Europa – grâne, blănuri, pește, fructe, sare, cositor, fier, aramă și cherestea – erau fie comercializate local sau regional, fie exportate spre Orient. Cu vastele

episcopul local. Zidurile ce împrejmuiu orașele erau un simbol al acestei independențe, asigurând și protecție împotriva dușmanilor într-o lume violentă. În Italia, unde situația era mai complicată, conflictele dintre nobili și burghezi (conducătorii orașelor) s-au transformat în mișcări sociale frecvente și sângeroase. Acestea au continuat chiar și după ce nordul Italiei a devenit o grupare de orașe state (state conduse de șeful orașului) prospere și active, cu un rol deosebit în istoria medievală și renascentistă.

Meșteșugari și constructori

Printre altele, orașul reprezenta centrul unde meșteșugarii își puteau confecționa și vinde mărfurile. De aici a luat naștere o instituție specifică Evului Mediu, breasla meșteșugarilor. Deși deseori comparată cu sindicatul, breasla era total diferită de acesta deoarece accepta orice persoană care se pricepea la o anumită meserie – maiștri, calfe (muncitori calificați) și ucenici. Scopurile breslei erau menținerea standardelor lucrătorilor și protejarea membrilor săi, care (într-o lume în care clienții erau relativ puțini) includea stabilirea

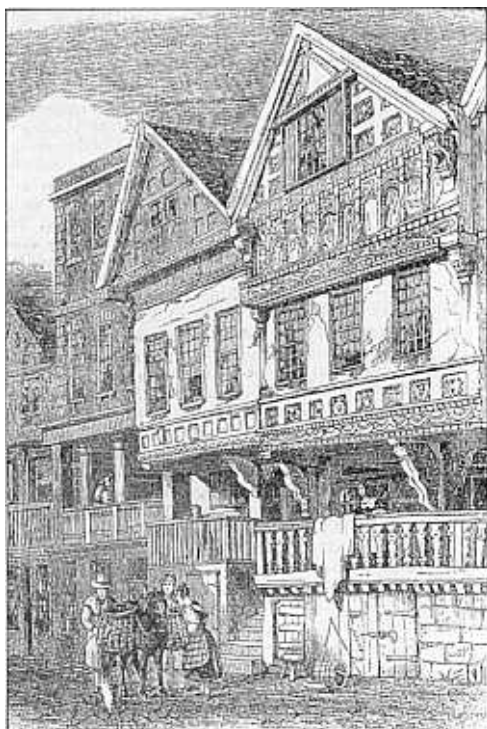
numărului celor admiși în breasla, asigurându-se de asemenea ca persoanele din afară să nu facă afaceri în orașul respectiv.

Prosperitatea și extinderea orașelor erau strâns legate de creșterea numărului construcțiilor în Europa Medievală. Castelul de piatră sugera continuarea dominației nobilului feudal, dar în multe zone acesta servea drept centru și citadelă unui nou oraș. Marile catedrale erau elemente urbane esențiale, în a căror construire și finanțare se implica de obicei întreaga comunitate. Contribuțiile generoase ale mirenilor făceau ca Biserica să fie prosperă, ajutau colegiile universitare și contribuiau în mare măsură la construirea bisericilor și mănăstirilor. Între timp, casele breslelor, spitalele, casele de amanet și alte instituții publice și private puneau în evidență faptul că orașul medieval devenise o comuni-

suprafețe cultivate cu grâne din Europa Centrală și de Est, și resursele bogate ale Mării Baltice integrate în economia europeană, a crescut importanța rutelor comerciale nord-sud. Însă cele mai mari și mai bine organizate întreprinderi europene erau industria textilă din Flandra și nordul Italiei, care au devenit zonele urbane cele mai populate din Europa. Anglia a devenit principalul furnizor de materii prime – de exemplu, lână – folosite în Flandra, iar la mijlocul secolului al XIV-lea a început să facă presiuni politice asupra orașelor flamande prin oprirea exporturilor. Comercianții parcurgeau distanțe mari spre târgurile din Champagne (în nord-estul Franței), unde se vindea pânză în ceea ce am numi astăzi piață internațională.

Călătoriile și transportul

Oamenii călătoreau mult în Evul Mediu, în ciuda dificultăților și pericolelor. Pentru comercianți, riscurile erau mari, dar recompensele erau pe măsură. Datorită stării deplorabile a drumurilor, transportul terestru se făcea cu ajutorul animalelor, organizat în

John Watney Photo Library

Șiruri de case în Chester, (Anglia), în secolul al XIV-lea. Creșterea populației urbane era în floare, dar aceasta urma să fie în curând devastată de Ciuma Neagră, care s-a răspândit rapid în orașele aglomerate.

convoaie pentru o mai mare siguranță. Transportul nu s-a schimbat mult, deși s-au construit poduri pe mai multe fluvii și s-au adus unele îmbunătățiri șarjetelor și căruțelor.

Transportul pe apă era mai ușor, în special al bunurilor grele, astfel încât marile fluvii, cum ar fi Rinul, au devenit artere comerciale de bază. Navele maritime europene nu ajunseseră încă în largul apelor oceanice, ci navigau cât mai aproape de țărm. În Marea Mediterană continuau să fie folosite galerele (nave cu multe vâsle), în timp ce nordicii și-au construit corăbii solide cu pânze.

Idei și inovații

Toate acestea au încurajat adoptarea de metode și idei noi, deși în multe zone datinile și tradițiile împiedicau schimbarea. Bolțile înalte ale catedralelor gotice exprimau o credință înflăcărată, însă se înălțau spre cer datorită progreselor tehnologice care făceau posibilă ridicarea arcurilor și distribuirea presiunilor aferente în mod eficient. Producția de postav a beneficiat de asemenea de inovații importante – vârtelnița și fabrica textilă – inventate în jurul secolelor X și XII. Încetul cu încetul, europenii începeau să-și dovedească una din cele mai remarcabile calități – capacitatea nu numai de a face inovații, ci și de a le îndeplini în mod eficient.

Chestiuni financiare

Cu toate acestea, economia europeană avea o finanțare fragilă și nesigură. Moneda de argint era acceptată ca monedă de schimb, dar existau multe versiuni false ale acesteia, iar comercianții vicleni cântăreau, nu numărău, banii primiți. Capitalul era redus și se făceau eforturi pentru creșterea acestuia, deoarece Biserica creștină interzicea acordarea de dobânzi, considerată speculă cu bani. Desigur, nimeni nu vroia să riște împrumutând bani fără o recompensă ulterioară, lumea folosindu-se de multe trucuri în elaborarea contractelor de împrumut, pentru a ascunde faptul că dobânda era de fapt percepută.

O alternativă importantă consta în împrumutarea sumelor de bani de la cămătari evrei, care erau scutiți de prohibiția creștină. Evreii aveau voie să practice foarte puține meserii, prin urmare, mulți împrumutau bani celor care aveau nevoie. O parte din evrei au devenit foarte bogați – riscul de a fi jefuiți și uciși fiind astfel foarte ridicat. Prejudecățile religioase au accentuat resentimentele pe

Simboluri ale breslelor. În bresle erau organizați practicantii anumitor meserii – fierari, șelari, croitori etc. Ele stabileau fiecare aspect al comerțului – prețuri, standarde și condiții de muncă.

Bullioz

Guvernul Prinților, un manuscris francez, înfățișează o scenă stradală. Chioșcurile mobile din piețe au fost înlocuite ulterior cu chioșcuri fixe, iar apoi cu magazine mici, deasupra cărora se aflau locuințe.

Imagine prezentând țesători, datând din secolul al XII-lea, luată dintr-o carte cu psalmi. Anglia era principalul furnizor de lână pentru industria textilă din Flandra și Italia.

John Watney Photo Library

motive economice, făcând din evrei victime inevitabile ale aproape tuturor mișcărilor sociale medievale. Rolul lor în finanțarea activității economice a fost important până în secolul al XIV-lea, când acesta a fost preluat de finanțatorii italieni care începuseră să dezvoltă operațiunile bancare moderne.

Impactul social al expansiunii medievale a fost profund. În secolul XII, relațiile monetare începuseră să transforme în totalitate instituțiile feudale. Proprietarii de pământ aveau nevoie de bani pentru a cumpăra bunurile oferite de negustori și, în consecință, făceau agricultură pentru profit, sau percepeau bani pentru cel puțin o parte din rente. Mulți cavaleri au devenit aristocrați și nu războinici, preferând să-l plătească pe rege în loc să-l slujească mergând la război; și, la rândul lor, regii și marii nobili erau bucuroși să poată angaja trupe în loc să se bazeze pe serviciul feudal deosebit de rigid. Chiar și țărani foarte săraci erau afectați, deoarece cei mai descurcăriți dintre ei puteau să strângă bani pentru a-și răscumpăra libertatea.

Cu toate acestea, dezvoltarea unei economii bazate pe bani a fost un proces foarte lent, departe de a fi complet chiar și către sfârșitul Evului Mediu. Într-o mare măsură, practicile feudale s-au adaptat la noi circumstanțe în loc să fie abolite, iar orânduirea aristocratică și cavalerescă a supraviețuit timp de secole. Stăpânirea și loialitatea, vitejia războinicilor, prestigiul numeroșilor proprietari și minunatele spectacole în aer liber, aveau să se păstreze ca valori aristocratice primordiale până în vremuri moderne. Expansiunea europeană a durat până în secolul XIII. Importanța din ce în ce mai mare a Nordului

măcelari

berari

ocnăși

croitori

ceaprazari

negustori de pește

John Watney Photo Library

⚠ **Cămătar în Evul Mediu.** Până în secolul al XIV-lea, luarea de dobânzi a fost interzisă de Biserică, banii fiind împrumutați de obicei de evrei, cărora nu li se interzicea perceperea de dobânzi.

a fost pusă în evidență de fondarea Ligii Hanseatice, formată din orașe ca Lübeck, Hamburg, Köln și Danzig, care urmăreau ținte comune (metode de securitate pentru eliminarea pirateriei). În secolul XIV, Liga cuprindea peste o sută de membri. După această perioadă, declinul acesteia începe, lent dar sigur, ea dispărând complet doar la sfârșitul secolului XVII.

Deschideri spre Orient

Comerțul cu Orientul a fost facilitat de marile cuceriri mongole din secolul XIII, care au dat caravanelor (grupuri de negustori ce călătoreau împreună) posibilitatea de a trece nestânjenite prin imperiul asiatic.

Negustorii venetieni se aventurau acum dincolo de estul Mediteranei și de Marea Neagră, iar unul dintre aceștia, Marco Polo, a ajuns până în Cathay (China) unde s-a pus în

slujba împăratului Kubla Khan. Marco Polo a călătorit în multe părți ale Asiei în slujba serviciului imperial, înainte să se întoarcă la Venetia în 1295, urmând să-și descrie experiențele în *Călătoriile lui Marco Polo*.

Eșecuri și reveniri

Secolul XIV a fost caracterizat de multe eșecuri. Dezintegrarea imperiului mongol a îngreunat din nou accesul spre Orient. Existau numeroase semne că Europa era deja suprapopulată și că limitele capacităților de producție fuseseră atinse.

Cea mai devastatoare dintre toate a fost apariția Ciumei Negre, o epidemie sinistrală care a secerat aproximativ o treime din populația Europei. Rezultatul a fost o concentrare generală pe toate fronturile. Multe sate au fost

părăsite și o mare parte din pământ a rămas necultivat. Comerțul s-a restrâns. Tulburările sociale s-au accentuat, iar nevoia disperată de forță de muncă a marilor proprietari de pământ le dădea țăranilor posibilitatea de a stabili condiții avantajoase pentru ei. Robia a dispărut rapid și până la sfârșitul secolului mulți țărani au devenit liberi. Astfel, Ciurma Neagră a grăbit trecerea spre o economie monetară.

Europa și-a revenit treptat după aceste dezastre, secolul XV fiind foarte promițător. Foarte importante erau îmbunătățirile aduse navelor maritime și incursiunile îndrăznețe ale portughezilor pe coasta Africii. Fără să-și dea seama, europenii se aflau la începutul unei noi ere de explorări, cuceriri, comerț și colonizări.

John Watney Photo Library

John Watney Photo Library

⚠ **Oxford (Anglia) în Evul Mediu.** În secolul XIII, Oxfordul putea fi comparat, ca centru de învățământ, cu Parisul și Bologna.

⚠ **Venetia în 1338.** Venetia a prosperat în urma comerțului cu Orientul, care a îmbogățit Italia începând cu secolul XII.

⚠ **Marco Polo îl întâlnește pe Kubla Khan.** Marco Polo a scris despre populația covârșitoare și economia prosperă a Chinei.

Frederico Antonia Milla